Економічні науки

УДК 658.012.8

Коваленко Дмитро Іванович
кандидат економічних наук, доцент кафедри
фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну
Коваленко Дмитрий Иванович
кандидат экономических наук, доцент кафедры
финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна
Kovalenko Dmytro
PhD, Associate Professor of the
Department of Finance and Financial Security
Kyiv National University of Technology and Design

Ломако Карина Вадимівна
магістр кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну
Ломако Карина Вадимовна
магистр кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевского национального университета технологий и дизайна
Lomako Karina
Master of the Department of Finance and Financial Security of the
Kyiv National University of Technology and Design

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ УРОВНЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ESTIMATION OF THE LEVEL OF FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY OF ENTERPRISES

Анотація. *В статті розглядаються сутність поняття та методичні підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. Узагальнені критерії визначення фінансово-економічної безпеки. Досліджені відмінності у підходах до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.*

Ключові слова: *фінансово-економічна безпека, методичні підходи, загроза, методи, критерії, порогові значення, індикатори.*

Аннотация. *В статье рассматриваются сущность понятия и методические подходы к оценке уровня финансово-экономической безопасности предприятия. Обобщенные критерии определения финансово-экономической безопасности. Исследованы различия в подходах к оценке уровня финансово-экономической безопасности предприятия.*

Ключевые слова: *финансово-экономическая безопасность, методические подходы, угроза, методы, критерии, пороговые значения, индикаторы.*

Summary. *The article discusses the essence of the concept and methodical approaches to assessing the level of financial and economic security of the enterprise. Generalized criteria for determining financial and economic security. The differences in approaches to assessing the level of financial and economic security of the enterprise have been investigated.*

Key words: *financial and economic security, methodical approaches, threat, methods, criteria, thresholds, indicators.*

Постановка проблеми. В умовах нестабільності національної економіки питання забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання набуває все більшого значення.

Фінансово-економічна безпека формується за умови наявності ресурсів підприємства та їх найбільш ефективного використання та запобігання впливу зовнішніх і внутрішніх загроз (дестабілізуючих факторів).

Актуалізується дана проблема в економічних ситуаціях, коли наяву ознаки недобросовісної конкуренції, загострюється підприємницький ризик і недосконала законодавча база у сфері бізнесу.

Поняття «фінансово-економічна безпека» є досить дискусійним, а полеміка з цього приводу, а також питання формування ефективного механізму управління безпекою та його реалізації залишаються відкритими. Звідси випливає, що проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств є актуальною на сьогоднішній день.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства присвятили свої наукові роботи багато вітчизняних та зарубіжних вчених: О.І. Барановський, М.М. Єрмошенко, М.І. Камлик, В.М. Геєць, О.А. Грунін, С.М. Ілляшенко, Г.Б. Клейнер, Г.В. Козаченко, В.І. Мунтіян, Є.А. Олейников, Г.А. Пастернак-Таранушенко, С.Ф. Покропивний, А.Г. Темченко, А.М. Турило, В.В. Шликов та інші. Вчені досліджують питання, пов'язані з фінансово-економічною безпекою підприємств, але будь-які їх наукові доробки потрібно адаптувати до конкретних умов функціонування підприємств. Кожна економічна ситуація вимагає від фінансових менеджерів підприємства прийняття миттєвих рішень, які будуть оптимальними в короткостроковому періоді та перспективним напрямом розвитку для забезпечення сталої конкурентоспроможності.

Метою статті є теоретичне узагальнення сутності фінансово-економічної безпеки підприємства та висвітлення основних методичних підходів до оцінки її рівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом питання забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання розглядаються науковцями все частіше. Загострення соціально-економічних конфліктів, криміногенної ситуації на тлі військових дій на сході України піднімає проблематику забезпечення безпеки бізнесу в цілому.

Годі найближчим часом сподіватися на покращення безпекової ситуації в Україні, навіть за умов покращення макроекономічного середовища. За останнє півріччя економічне зростання було повільним, проте жваво відновлювався споживчий та інвестиційний попит. Тому прогнозують прискорення темпів зростання ВВП до понад 3% у 2018 році.

Волатильність обмінного курсу гривні протягом 2017 року була помірною. Однак інфляція на сьогодні перевищує запланований НБУ рівень. НБУ очікує, що протягом наступного року інфляція уповільниться, але констатує появу нових інфляційних ризиків.

Провідні економісти України, оцінюючи макроекономічні ризики, вважають, що варто розпочати перемовини про запуск нової програми співпраці з МВФ ще до завершення нинішньої у 2019 році. Нова програма дасть змогу не тільки рефінансувати наявні борги на сприятливіших умовах, але і прискорити темп реформ.

Триває поступове відновлення платоспроможності реального сектору. Значна кількість підприємств збільшили операційну прибутковість та завдяки цьому зменшили своє боргове навантаження. За рахунок результатів своєї діяльності підприємствам стали більш доступні кредити і більшість з них спроможні їх обслуговувати [1].

Але такі умови не тільки не знімають необхідність забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, а навпаки, вимагають більш уважного і застережливого сприйняття цієї проблеми.

Фінансово-економічна безпека підприємства є досить складною системою, що включає певний набір методів та інструментів, спрямованих на забезпечення ефективності використання матеріальних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства спрямоване на досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування. Такий підхід передбачає створення передумов для подальшого розвитку підприємства шляхом своєчасного виявлення та нейтралізація зовнішніх і внутрішніх небезпек і загроз.

Колектив авторів [2] розрізняють такі критерії визначення фінансово-економічної безпеки підприємства: функціональний, статичний і ресурсний (рис. 1).

Рис. 1. Підходи до визначення сутності поняття фінансово-економічної безпеки підприємства

Одним з основних елементів механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є оцінювання її рівня. Виконання цього процесу передбачає проходження таких етапів:

1) вибір критеріїв оцінки рівня фінансово-економічної безпеки;
2) формування набору індикаторів (показників) фінансово-економічної безпеки (у цілому та за окремими функціональними складовими);
3) встановлення порогових (еталонних) значень обраних індикаторів;
4) оцінка рівня фінансово-економічної безпеки на основі зіставлення фактичних значень індикатора з пороговими.

На сучасному етапі розвитку концепції фінансово-економічної безпеки значна увага приділяється методам її оцінювання на рівні підприємства, хоча й досі не вироблено єдиного комплексного методичного підходу до оцінки та аналізу.

Важливим елементом системи управління фінансовою безпекою економічного суб'єкта є вивчення сучасних методів та інструментарію оцінки її рівня, а також подальше їх удосконалення. Стосовно методів оцінки фінансової безпеки, кожен з дослідників формував своє бачення щодо необхідності їх застосування при проведенні дослідження.

Доцільно формувати методи оцінки фінансово-економічної безпеки підприємств із позицій мети та цілей проведення аналізу. Цілі економічного суб'єкта можна поділити на оперативні, тактичні та стратегічні. Так, для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки слід використовувати статистичні та фінансові методи оцінки; для оцінки факторів, що впливають на рівень фінансової безпеки, – методи детермінованого факторного аналізу та методи стохастичного факторного аналізу; для оцінки прогнозу фінансової безпеки – економетричні моделі, методи математичного програмування та методи фінансового

менеджменту При цьому кожен метод має свої переваги та недоліки, що зумовлено низкою суб'єктивних і об'єктивних причин.

У якості нормативних показників можуть виступати показники кращих підприємств галузі, показники кращих підприємств країни та показники аналогічних успішних підприємств, потужності яких розташовано за кордоном.

Основні підходи кількісного оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства зведені до табл. 1.

Таблиця 1

Підходи кількісного оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

Підхід	Автори	Характеристика підходу
Ресурсно-функціональний	С. Покропивний [3] Д. Ковальов, І. Плетнікова [4] С. Ілляшенко [5] О. Карпенко [6]	Передбачає визначення фінансово-економічної безпеки за допомогою оцінювання ефективності використання фінансових та інших ресурсів
Індикаторний	Г. Козаченко [7] В. Шлемко [8] М. Бермант, І. Руссман [9] Б. Корецький [10]	Полягає у встановленні рівня фінансово-економічної безпеки в результаті порівняння фактичних показників діяльності підприємства з індикаторами, що виступають пороговими значеннями цих показників і відповідають певному рівню безпеки
Програмно-цільовий	А. Ткаченко, О. Резніков [11]	Базується на інтегруванні показників, які визначають рівень фінансово-економічної безпеки на основі методів експертних оцінок
Підхід на основі теорії економічних ризиків	Клопов І. О. [12]	Визначення різних загроз підприємству та розрахунок збитку, який порівнюється з величиною прибутку, доходу та майна
Бухгалтерський	І. В. Пірятінська [13]	Передбачає використання критеріїв, що розраховуються на основі інформації бухгалтерського та управлінського обліку, полягає у можливості використання при розрахунках фактичної інформації про господарську діяльність підприємства
Економіко-математичного моделювання	І. В. Пірятінська [13] С. Капітула [14] О.В. Федосова, О.О. Молодід, С.А. Теренчук [15]	На основі функціональної залежності фінансово-рівня економічної безпеки підприємства від відповідних показників діяльності підприємства

Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки проводиться графічним методом, що дозволяє виділити зону нормального рівня безпеки, зону критичного рівня та передкризову зону. Критичні значення вихідних показників визначаються виходячи з умови мінімально припустимого рівня безпеки, подолання якого означало б перехід підприємства в економічно небезпечну зону [17].

Висновки. Проведений аналіз методичного забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки підприємств продемонстрував велику кількість наявних доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, щодо формування комплексу моделей, підходів, методів та безпосередньо методології її оцінки.

Література

1. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс] / НБУ. – 2017. – Випуск 4. – 75 с. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/doccatalog/ document?id=60764561
2. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів [Текст] / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова; [С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко та ін.]. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2015. – 332 с.
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства [Текст]: підручник / С. Ф. Покропивного. – К: КНЕУ, 2001. – 526 с.
4. Ковальов Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства [Текст] / Д. Ковальов, І. Плєтнікова // Економіка України. – 2000. – № 4. – С. 35–40.

5. Ільяшенко С. М. Складові економічної безпеки підприємства і підходи до їх оцінки [Текст] / С. М. Ільяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12–19.
6. Карпенко О. Комплексна оцінка економічної безпеки підприємництва в агропромисловому комплексі / О. Карпенко // Економіка. – 2015. – №1(133). – С. 22-27.
7. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення [Текст]: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
8. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення [Текст]: монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько; Рада національної безпеки і оборони України; Національний ін-т стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 1997. – 143 с.
9. Бермант М.А. О проблеме оценки качества / М.А. Бермант, И.Б. Руссман // Экономика и математические методы. – 1978. – Т.17.- № 4.– С. 691-699.
10. Корецький Б. Діагностика економічної безпеки суб'єктів господарювання в транзитивній економіці / Б. Корецький // Наукові записки Тернопільського національного економічного університету. – 2006. – 315. – с. 74-77.
11. Ткаченко А.М. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства // А.М. Ткаченко, О.Л. Резніков / Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1. – С. 101-106.
12. Клопов І. О. Управління економічною безпекою промислового підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2011/ eco_2011_1/2011_1/043-52.pdf.

13. Пірятінська І. В. Систематизація підходів до оцінки економічної безпеки будівельних підприємств [Текст]: наук.-техн. зб. / І. В. Пірятінська // Комунальне господарство міст. – 2013. – № 106. – С. 266–271.
14. Капітула С. В. Оцінка та управління економічною безпекою підприємства (на прикладі гірничозбагачувальних комбінатів України): автореф. дис. … канд. екон. наук : спец. 247 Економіка підприємства 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / С. В. Капітула. − Кривий Ріг, 2009. − 20 с
15. Федосова О.В. Визначення рівня економічної безпеки будівельного підприємства на основі економетричних моделей [Електронний ресурс]// О.В. Федосова, О.О. Молодід, С.А. Теренчук/ – Режим доступу: http://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-5/117-119_1.pdf
16. Дяченко К.С. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємств будівельної галузі// К.С. Дяченко/ Технологический аудит и резервы производства. – 2015. – № 4/5(24). – С. 31-36.
17. Вергун А.М. Діагностика рівня фінансово-економічної безпеки підприємства// А.М. Вергун, М.М. Савченко, І.О. Тарасенко/ Международный научный журнал. – 2015. – № 2. – С. 23-26.